

вуються правилам трудового розпорядку підприємства, отримуючи відчуття бажаної для кожної особистості свободи і самостійності у прийнятті рішень, що у поєднанні з відсутністю постійного контролю позитивно впливає на фізичний і психологічний стан індивіда, можливим стає виконання роботи в ту частину дня, яка є оптимальною для конкретного працівника відповідно до його соціальних функцій і біоритмів. Скорочуються непродуктивні витрати часу, пов'язані зі здоров'ям, поганою погодою, проблемами з транспортом. З'являється можливість вільніше формувати структуру витрат власного бюджету за рахунок зменшення витрат на проїзд між місцем проживання та місцем роботи і на корпоративний гардероб.

Дистанційна зайнятість здатна виконувати важливу соціальну функцію шляхом залучення до сфер суспільно корисної праці осіб з частковою працездатністю і низькою конкурентоспроможністю на ринку праці та забезпечення роботою частини безробітних, у тому числі шляхом скорочення структурного безробіття, викликаного територіальною віддаленістю роботодавця і потенційного працівника, що безумовно сприяє зменшенню економічних втрат внаслідок настання соціальних ризиків і збільшенню доходів населення з різним рівнем працездатності, а отже й підвищенню рівня та якості життя і посиленню соціальної безпеки як окремої особи, так і всього суспільства.

Література

1. Конвенція Міжнародної організації праці «Про надомну працю» від 20.06.1996 р. №177: станом на 20 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_327.
2. Рекомендація Міжнародної організації праці щодо надомної праці від 20.06.1996 р. №184: станом на 20 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_100.
3. Веремейко Ю. Особенности использования дистанционного труда / Ю.Веремейко // Заработная плата. — 2007. — №10. — С. 19—28.

УДК 351/354

Іван МАЛИЙ *

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ ИНСТИТУТОВ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ УКРАИНЫ

IDENTIFYING STATEHOOD INSTITUTIONS IN UKRAINE: SOCIAL AND ECONOMIC DETERMINANTS

Анотація. Аргументовано пріоритетність розбудови інституту держави для досягнення суспільного добробуту в Україні. Визначено специфіку формування антикризового управління в Україні з урахуванням політичного та соціально-економічного розвитку. Обґрунтовано стратегічно важливі проблеми та визначальні дилеми ідентифікації інститутів державності для України.

Аннотация. Аргументирована приоритетность развития института государства для достижения общественного благосостояния в Украине. Определена специфика формирования антикризисного управления в Украине с учетом политического и социально-экономического развития. Обоснованы важные проблемы и определяющие дилеммы идентификации институтов государственности для Украины.

Abstract. The author argues that in order to achieve social welfare in Ukraine the priority must be given to the development of the institution of State. He determines the specific form of its crisis management by taking the political and socio-economic context into account. In order to find ways to overcome the global challenges in front of Ukraine, he justifies the important identification dilemmas of the institution of State associated with the timing of the state approval and privatization, uncertain property rights, the vector of civilization development, specification of state functions and anti-corruption activities of society.

Дослідження проблем антикризового управління економікою України, що було започатковане колективом кафедри макроекономіки та державного управління на першій міжнародній науково-

* МАЛИЙ Іван Йосипович / Иван МАЛЫЙ / Ivan MALYI — д.е.н., професор, завідувач кафедри макроекономіки та державного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: ivanmal-kneu@ukr.net.

² Термін ідентифікація є найудалішим відображенням процесів формування державності України. В Україні юридично сформовані законодавча, виконавча та судова влада держави, але реальні дії цих органів направлені на реалізацію кланових інтересів, що суперечить сутності будь-якої типології держави, не кажучи про світову теорію та практику. Ідентифікувати, значить привести у відповідність соціальний зміст до форми.

практичній конференції 2010 року, набуває сьогодні для українського суспільства системного та доленосного значення. Обґрунтовуючи економічну політику для України по подоланню соціально-економічних наслідків світової фінансової кризи 2008 року, тоді учасниками конференції навіть гіпотетично не розглядалась можлива проблема сучасної політико-економічної та безпекової кризи в Україні. За 24 роки новітньої історії незалежності в українському суспільстві накопичилась ціла низка економічних, фінансових, соціальних, політичних, екологічних і гуманітарних проблем, які в своїй органічній цілісності сформували критичну масу та загрозу існування державності України.

Вирішення питань захисту територіальної цілісності України, фінансово-економічної спроможності держави та гарантування безпеки життєдіяльності (добробуту) громадян сьогодні стали лакмусовим папірцем виміру інституційної зрілості органів державної влади щодо захисту національних інтересів України. Два революційні майдани, що мали місце в Україні 2004 і 2014 рр. свідчать про те, що в суспільстві так і не ствердились життєздатні державні інститути. В Україні сформувалась держава-гастролер у найгіршій інтерпретації висновків М. Олсона. Відбулось повне відторгнення корумпованої «державної» олігархічної влади від громадянського суспільства. Держава як організація суспільного договору громадян ще не набула своїх класичних цивілізаційних рис з реалізації потреб громадян. Громадянська ідентифікація інститутів держави є ключовою проблемою українського суспільства.

Зазначимо, що історія розвитку цивілізованих держав свідчить про еволюційність інституційних змін у суспільстві як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Теорія суспільного вибору (Д. Бюккенен, Г. Таллок), теорія колективних дій (М. Олсон), інституційна теорія держави (Д. Норт) акцентують увагу на поступовому розвитку держави як організації, яка повинна надавати громадянам суспільні послуги, гарантувати їм стабільність, справедливість і національну безпеку. Через інститут держави відбувається реалізація нових потреб, інституційних вимог і їх модифікація, нових правил взаємодії суб'єкт у господарської діяльності, їх ствердження в суспільстві через відповідну систему цінностей, функцій і послуг [2].

Кожна нація по-різному використовує інститут держави для досягнення суспільного добробуту. Свідченням цього є результати соціально-економічного розвитку таких країн, як Норвегія, Швеція, Китай, Польща, Сінгапур, Таїланд і багато інших країн. Кожна з цих країн вибрала свій шлях, виходячи із врахування своїх національних, ресурсних та інституційних особливостей. З огляду на загально цивілізаційні тенденції та з урахуванням специфіки політичного та соціально-економічного розвитку необхідно, на наш погляд, й формувати антикризове управління в Україні.

Першою, вихідною та визначальною дилемою для України за всі роки новітньої історії є здійснення двох неповністю синхронізуючих процесів: формування державності та проведення роздержавлення та приватизації. Україна попала в інституційну пастку: з одного боку, громадянська ідентифікація інститутів державної влади постійно блокувалась номенклатурними «приватизаторами», з другого, в результаті чого ми отримали сьогодні тотальну корупцію у всіх ешелонах влади, кланову політичну структуру, приховану форму рейдерства, катастрофічну бідність. Сьогодні конфлікти у владних структурах стосовно приватизації Одеського припортового заводу, концернів «Укрспирт» та інших державних концернів лише підтверджують несумісність одночасності процесів становлення державності та приватизації та хибність «української» моделі розвитку. В Україні економічна влада олігархів з власними інтересами контролює державну владу, яка повинна захищати в першу чергу інтереси всіх громадян і дбати про національну безпеку держави. **Відсутність в Україні зрілих інститутів держави, які по своїй соціальній суті (по суспільному договору) повинні репрезентувати інтереси громадян а не кланів, є першопричиною катастрофи в соціально-економічному та гуманітарному розвитку суспільства.** Без вирішення цієї проблеми всі потуги з антикризового управління в Україні не матимуть успіху.

Другою стратегічно важливою проблемою і для української держави і для суспільства в цілому є невизначеність з правами власності на землю в першу чергу сільськогосподарського призначення. Формально та публічно визнані права власності громадян на земельні паї юридично не захищені державою від реальних спекулятивних процесів з боку грошових мішків, так званих власників гібридних земельних холдингів, які монополізувавши використання земельних паїв за мізерну орендну плату та тіньову реалізацію сільськогосподарської продукції за кордон, призвели до вихолощення родючості земель, до руйнації соціальної та виробничої інфраструктури на селі, деградації колективної ментальності, яка в тисячолітній історії України завжди була джерелом відродження української самобутності та нації.

Третім важливим несприятливим чинником затяжного та суперечливого процесу ідентифікації інститутів держави в Україні є тенденції сучасного розвитку цивілізації. В історичному розрізі процес формування держав в Західній і Східній Європі активно здійснювався в XVIII—XIX століттях, тоді як в Україні реальні процеси державотворення розпочались на переломі XX—XXI століть, в умовах збурення глобалізаційних процесів, інформаційної експансії та фальсифікації,

світових фінансових спекуляцій і загострення боротьби за світовий перерозподіл природних ресурсів. Глобальна конкурентна експансія транснаціональних корпорацій і фінансових організацій підпорядковує рух ресурсів і капіталу країн, що розвиваються, на реалізацію своїх інтересів. Сьогодні повністю домінує ідеологія боротьби за перерозподіл ресурсів і доходів як у середині країни, так і на світовому ринку. Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності за умов відсутності державного контролю за рухом товарів і фінансів між Україною та зовнішнім світом призвела до вимивання з України національного капіталу. Масштабна тіньова економіка України (понад 40 % від ВВП) якраз розвивалась завдяки безконтрольній зовнішньоекономічній діяльності, наслідком чого є великомасштабний вивіз за кордон національного економічного потенціалу, який так і не перетворився на капітал, на інвестиції. Вивезені багатства були використані на особисте споживання олігархічних кланів і псевдодержавних структур, що їх обслуговують. Майнова розбещеність та ейфорія збагачення будь-яким способом стала важким випробуванням для громадян України на шляху до державності. За таких умов надто важко відбувається реалізація національних державних інтересів задля покращення добробуту громадян. Українське суспільство ще нездатне продукувати необхідні, притаманні розвиненому громадянському суспільству і сталій економіці інституції і засади гармонійних безконфліктних відносин у системі держава-суспільство-субєкти ринкових відносин. Диктат індивідуальної ідеології (інтересів) над суспільною (державною) є важливим стримуючим фактором ствердження інститутів державності.

Четвертою проблемою є збереження функцій держави за умов глобалізації світових процесів, що пов'язане з принциповою для процесу соціокультурного відтворення функцією — встановленням і підтримкою на належному рівні правопорядку і безпеки. Це викликано тим, що національна держава як джерело правопорядку на певній території водночас постає умовою і головним гарантом ефективного регулювання міжнародних законів, налагодження і підтримки функціональних можливостей комунікативних (як національних, так і транснаціональних) мереж. Тому здійснення територіального суверенітету державою залежатиме від того, чи спроможна держава й надалі виступати як комунікативний вузол, що підтримує стабільність комунікативних ділянок на своїй території, дозволяючи в такий спосіб здійснювати глобальний обмін належної інтенсивності та швидкості.

В Україні, як і в інших пострадянських країнах, поряд з структуруванням формальних правил, досить активно розвиваються неформальні правила, які базуються на корупції, лобіюванні, злочинстві, хабарництві і які якраз й обслуговують тіньову економіку, що несумісна з процесом формування інститутів державності. *Існування в суспільстві формальних (публічних) правил, які тільки продукуються в пресі та інших засобах інформації з одного боку, і неформальних правил, які визначають поведінку суб'єктів господарювання у своїй реальній діяльності, з другого, складає вихідну засаду формування інституційних насток у взаємодії держави, бізнесу та громадян.* Такий стан спричиняє високий рівень невизначеності, дуалізм норм, персоналізацію економічних і, особливо, фінансових відносин, виникнення різного роду суперечностей між економічним, політичним і соціальним розвитком українського суспільства. Розширення частки тіньової економіки, корупції та рентної економіки є прямим відображенням використання інститутів державної влади для формування та збагачення окремого прошарку населення, цільові пріоритети діяльності якого суперечать державним інтересам, що радикальним чином підриває ефективність установленого державного управління. Пошук нових методів та інструментів державного управління складає головне завдання кожного суспільства на шляху досягнення добробуту.

П'ятою складовою антикризового управління та ідентифікації інститутів державної влади повинна стати реальна дія українського суспільства щодо подолання корупції. Боротьба з корупцією є головною передумовою якісних змін і має проявлятися на всіх рівнях. Корупція є однією з основних загроз національній безпеці, оскільки підриває фінансову систему, довіру населення до держави, а також спроможність державних службовців захищати національні інтереси, а не використовувати посади для власного збагачення. Перспективним проектом антикорупційної реформи в Україні є Антикорупційна стратегія на 2014—2017 рр. розроблена за сприяння Transparency International. Згідно цієї стратегії успішна боротьба проти корупції має ґрунтуватися на трьох основних складових [3]:

1. наявність політичної волі;
2. усунення (або максимальне скорочення) умов і стимулів для корупції;
3. ефективне виявлення та переслідування корупційних правопорушень, невідворотність їх покарання

Ефективна реалізація антикорупційної реформи не можлива без поєднання її з іншими реформами, зокрема судовою, органів правопорядку, публічної служби, адміністративною тощо.

Україна не мала досвіду боротьби з економічними кризами за умов становлення державності та розвитку демократії, тоді, як зазначав Людвіг фон Мізес, європейські парламенти та уряди вже на початку ХХ ст. (перших економічних криз) мали 60-й річний досвід регулювання ринку та здійс-

нення контролю над економікою [1]. За такого підходу та з точки зору еволюційності розвитку, низький рівень ефективності державного управління в Україні можна пояснити відсутністю історичного досвіду, але це ніяк не вписується в 20-річний аналогічний досвід Сінгапуру та Ірландії, які за цей же період досягли високого рівня соціально-економічного розвитку. Застосування принципу верифікації до оцінювання державного управління в Україні дозволяє зробити висновок про наукову невизначеність цілей і способів їх досягнення в реальному вимірі українського державотворення. Практика спроб внесення кожною політичною силою, що прийшла до влади, змін до Конституції України свідчить про науковий романтизм за формальними ознаками закріпитись при владі. Відсутність у політичній «еліті» та владного менеджменту державницького мислення, домінування при ухваленні державних рішень кланово-олігархічних інтересів завдяки неформальним правилам, існування в суспільстві двійних стандартів для публіки та для груп, двійної бухгалтерії при веденні бізнесу зводили і сьогодні зводять нанівець будь-які спроби результативного реформування економіки за останні два десятиліття. Громадянська ідентифікація інститутів державної влади (законодавчої, виконавчої та судової) є для України базисною, вихідною і доленосною при вирішенні соціально-економічних, екологічних і гуманітарних проблем розвитку українського суспільства. Невизначеність у Конституції України соціально-економічної моделі розвитку суспільства, цілей і способів її реалізації складає одну із важливих теоретико-практичних проблем управління.

Література

1. Мизес Л. Всемогущественное государство: тотальное государство и тотальная война / Людвиг фон Мизес ; Б.С.Пинскера под. ред. А.В. Курява; комментарии В.В.Кизилова. — Челябинск: Социум, 2009. — С. 5—6. — 446 с.
2. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение // THESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. — Т. 1. — Вып. 2. — М.: Начало-пресс, 1993. — С. 69—91.
3. Офіційна веб-сторінка Transparency International Україна // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/>

УДК 336.648

Віталій ОНИЩЕНКО*

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕНЧУРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВЕНЧУРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

SOCIAL ASPECTS OF VENTURE ENTERPRISES ACTIVITY UNDER CRISIS CONDITIONS

***Анотація.** Розглянуто наслідки діяльності венчурного підприємництва на соціальну складову розвитку людського капіталу та держави в цілому. Впорядковано якісні та кількісні показники соціального впливу венчурних підприємств на економіку країни.*

***Аннотация.** Рассмотрены следствия деятельности венчурного предпринимательства на социальную составляющую развития человеческого капитала и государства в целом. Упорядочено качественные и количественные показатели социального воздействия венчурных предприятий на экономику страны.*

***Abstract.** The consequences of the venture business for the social component of human capital and the state as a whole are analyzed. Qualitative and quantitative indicators of social impact venture enterprises on the economy are sorted.*

Виявлення і вивчення сучасних особливостей економічного і соціального розвитку суспільства — одна з найважливіших проблем, що розробляються в даний час економістами всіх рівнів. Перш за все, це обумовлено необхідністю диференційованого підходу до вироблення ефективних стратегій розвитку вітчизняної економіки, забезпечення розширеного відтворення і пошуку шляхів поліпшення соціально-економічних умов життя населення.

* **ОНИЩЕНКО Віталій Володимирович / Віталій ОНИЩЕНКО / Vitaliy ONISCHENKO** — аспірант, ДННУ «Академія фінансового управління», e-mail: mustang-horse@ukr.net